

// VERANTWOORDING

De regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS biedt gegevens voor alle gemeenten, regio's en provincies van Nederland, en is daarmee een nationaal-uniforme methode. De thema's van *hier en nu* en de kapitaalvormen van *later* geven een beeld van hoe de regio er voor staat: wat gaat goed per indicator en wat kan (en moet) beter?

In deze verantwoording worden vier onderwerpen belicht: een aantal methodologische kanttekeningen ten aanzien van de regionale Monitor Brede Welvaart, vruchtbare opbrengsten van een dergelijke monitor, enkele beleidsimplicaties die uit deze systematiek kunnen voortvloeien, en plannen voor doorontwikkeling.

Methodologische kanttekeningen

Bij de regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS moeten enkele methodologische kanttekeningen worden geplaatst. Ten eerste geldt voor elke monitor dat de beschikbare cijfers vaak 'gedateerd' zijn en dus iets achterlopen ten opzichte van de actuele situatie. De huidige regionale Monitor Brede Welvaart is voornamelijk gebaseerd op de cijfers van 2021 en soms zelfs van de jaren ervoor. Daardoor is de meest actuele situatie niet in beeld, bijvoorbeeld de gevolgen van de coronamaatregelen. Daarnaast zijn er niet voor alle indicatoren op elk schaalniveau (zoals regio of gemeente) gegevens beschikbaar, meestal omdat de betreffende aantallen te klein zijn om een betrouwbare score te kunnen geven. Dit maakt vergelijkingen lastiger.

Ook spreekt het voor zich dat alléén kwantitatieve gegevens nooit 'de werkelijkheid' in beeld kunnen brengen, en geen verklaring bieden waarom de ene gemeente of regio gunstiger op een indicator scoort dan de andere, of welk effect de score op de ene indicator op de andere heeft of kan hebben. Het is daarom van groot belang de beschikbare gegevens zorgvuldig te duiden en desgewenst aan te vullen met kwalitatieve methoden zoals (panel-)enquêtes en interviews.

Daarnaast tonen alle data uit de regionale Monitor Brede Welvaart gemiddelden. Variëteit en spreiding blijven daardoor buiten beeld. Hoe bijvoorbeeld tevredenheid, prettig leven, ervaren gezondheid, schulden en vermogen verdeeld zijn over de bevolking, komt met gemiddelden niet in beeld. Tot slot bevat de regionale Monitor Brede Welvaart slechts een beperkt aantal indicatoren. Met name de dimensie *later* moet nog verder worden uitgewerkt.

Het CBS hanteert strenge kwaliteitseisen en selecteert indicatoren vanuit zeven criteria^[1]. Het werken vanuit deze strikte eisen betekent dat het CBS inzet op vergelijkbare gegevens tussen regio's. Bruikbare regionale data blijven hierdoor onbenut, omdat deze niet altijd voor alle regio's op dezelfde wijze zijn verkregen. Wel is het CBS van plan om de regionale Monitor Brede Welvaart aan te vullen met andere databestanden. In deze derde regioscan heeft het FSP de CBS-data aangevuld met voor brede welvaart relevante regionale data die zelf verzameld zijn door Planbureau Fryslân (via Panel Fryslân), data van regionale organisaties (o.a. GGD Fryslân) of data uit openbare bronnen via CBS Statline.

Vruchtbare opbrengsten

Een vruchtbare opbrengst van de regionale Monitor Brede Welvaart is dat de smalle, economisch gekleurde betekenis van welvaart is verbreed tot welzijn en welbevinden, met data over bijvoorbeeld tevredenheid met de woonomgeving, het verrichten van vrijwilligerswerk, ervaren gezondheid en veiligheid.

Een tweede vruchtbare opbrengst van de monitor is dat gegevens vergeleken kunnen worden binnen een regio (hoe kan het dat bepaalde indicatoren hoog scoren en andere laag) en tussen regio's (hoe kan het dat de ene regio hoog scoort op bepaalde indicatoren en de andere laag). Gunstige scores, zoals een hoge tevredenheid met de woonomgeving, een hoge deelname aan verenigingsleven of een hoog percentage hoogopgeleiden (surplus) kunnen worden benut. Ten aanzien van ongunstige scores, bijvoorbeeld op werkloosheid of overgewicht, kan gekozen worden voor actief beleid. Regionale samenwerking biedt daarbij diverse voordelen, ten eerste dat van complementariteit: een ongunstige score van de ene gemeente kan worden gecompenseerd door een gunstige score van de nabij liggende buurgemeente, en visa versa. Ook wordt de variëteit aan mogelijkheden die aan inwoners geboden kunnen worden vergroot als regiogemeenten samenwerken. Daarnaast kunnen samenwerkende gemeenten elkaars kwaliteiten benutten: samen zijn ze slagvaardiger in het benutten van kansen en afwenden van bedreigingen. Tot slot vraagt een aantal thema's nadrukkelijk om een gemeentegrenzen overstijgende aanpak, zoals economie, werkgelegenheid, landbouw en milieu, toerisme, onderwijs, waterhuishouding, wegennet en energie. Regionale benadering kan ook leiden tot een effectieve clustering van bijvoorbeeld zorg en ondersteuning.

Een derde vruchtbare opbrengst is het gedachtegoed dat *hier en nu* weliswaar sprake kan zijn van een mate van welvaart, maar dat deze in positieve of negatieve zin effect heeft op de toekomst (*later*) en op andere delen van de wereld (*elders*). Zo dragen overgewicht en een chronische aandoening naar verwachting bij aan een verhoogde zorgvraag *later*, en kunnen de uitstoot van fijnstof en broeikasgassen een negatief effect hebben op de welvaart *elders*. Dit raakt de in de *Sustainable Goals* (SDG's) aangekaarte mondiale verantwoordelijkheid voor een duurzame toekomst. Op landelijk niveau wordt al wel een koppeling tussen de regionale Monitor Brede Welvaart en de SDG's verkend. Regionaal vraagt dat nog om doorontwikkeling, omdat de SDG-indicatoren niet of moeilijk toepasbaar zijn op regionale of gemeentelijke schaal. Ook moet worden opgemerkt dat de (landelijke) CBS-monitor stoelt op wetenschappelijke basis, de (internationale) SDG's op een politieke agenda.

Beleidsimplicaties

Planbureau Fryslân werkt al jaren met online-monitoren, waarin de belangrijkste data en ontwikkelingen worden ontsloten over de thema's bevolking, werk, inkomen, wonen, sociale samenhang, welzijn, onderwijs, gezondheid, bereikbaarheid en veiligheid. De meeste gegevens zijn beschikbaar op provinciaal, regionaal en gemeentelijk niveau, dikwijls over verschillende jaren. De thema's van deze monitoren komen terug in het Leefbaarheidsmodel van het FSP, waarin zichtbaar wordt dat ze elkaar beïnvloeden en samenhangend deel uitmaken van het leven van mensen. Immers, iemand heeft een bepaalde leeftijd, woont ergens, heeft een opleiding genoten, is tevreden met het leven, werkt, heeft een inkomen, verricht vrijwilligerswerk, lijdt al dan niet aan chronische aandoeningen, is al dan niet eenzaam, enzovoort. Vanuit deze kennis van integraliteit was het dan ook vanzelfsprekend dat Planbureau Fryslân in 2021 de regionale Monitor Brede Welvaart omarmde. Echter, vanuit deze kennis weet het Planbureau ook dat alleen een overzicht van cijfers niet automatisch tot pasklare antwoorden en beleidskeuzes leidt. Met een staccato aan los van elkaar staande indicator-scores is er immers geen 'plaatje'. De scores geven wel de elkaar beïnvloedende ingrediënten. Daarmee kan, met aandacht voor het feit dat het gemiddelden betreft, vanuit bepaalde beleidsdoelen een plaatje worden gemaakt.

Kortom, de regionale Monitor Brede Welvaart is een hulpmiddel dat ondersteunend beoogt te zijn in het in beeld brengen van een eerste overzicht, het bieden van 'puzzelstukjes' die aan elkaar gelegd kunnen worden, het constateren van opvallende scores, het verkennen van samenhang en vergelijkingen, het vaststellen van uitdagingen, het formuleren van oplossingsrichtingen en het lerend evalueren. Het beoogt een afwegingskader te bieden dat helpt om integrale keuzes te maken, en om door te redeneren wat de gevolgen van deze keuzes zijn voor heden en toekomst.

Doorontwikkeling

Ook in de komende jaren zal de regionale Monitor Brede Welvaart worden doorontwikkeld, zowel landelijk als regionaal. Dat betekent allereerst dat het CBS landelijk onderzoekt op welke manier zij aanvullingen kan doen op de huidige indicatoren en thema's. *Later* moet worden uitgebreid, *elders* moet nog worden ingevuld.

Planbureau Fryslân vindt het als regionale kennisorganisatie belangrijk dat deze monitor wordt aangevuld en toegesneden op de juiste maat van Fryslân. Daartoe wil het Planbureau (een deel van) de basisindicatoren van het CBS blijven gebruiken en onderhouden, en deze aanvullen met extra indicatoren, zoals het aandeel mensen dat in armoede leeft, de mate van eenzaamheid en de waardering van het Friese landschap. Op deze manier legt het Planbureau een 'Friese schil' om de regionale Monitor Brede Welvaart. Een voordeel is dat deze schil het inzicht in *hier en nu* vergroot en het nadenken over *later* voedt. Een nadeel is dat deze typisch Friese toevoegingen het vergelijken met regio's in andere provincies lastiger maken.

De Friese schil-ambitie blijft vragen om de gebundelde inzet van kennisinstellingen en onderzoekers die zich bezighouden met de ontwikkeling van Fryslân.

^[1] 1) de validiteit ten aanzien van het thema; 2) vergelijkbaarheid met de Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals; 3) betrouwbaarheid van de beschikbare bronnen; 4) tijdigheid; 5) volledigheid; 6) internationale vergelijkbaarheid van gegevens; 7) interne consistentie door de tijd.